

Grundlagsutskottet

Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2021

INLEDNING

Remiss

Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2021 (B 21/2021 rd): Ärendet har remitterats till grundlagsutskottet för betänkande.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- enhetschef Corinna Tammenmaa, justitieministeriet
- konsultativ tjänsteman Kristel Englund, justitieministeriet
- specialsakkunnig, ledare för diskrimineringsteamet Robin Harms, Diskrimineringsombudsmannens byrå
- folktingssekreterare Christina Gestrin, Svenska Finlands folkting
- språkskyddssekreterare för samiska Anne Kirste Aikio, sametinget
- tf. generalsekreterare, specialsakkunnig Janette Grönfors, Delegationen för romska ärenden
- verksamhetsledare Magdalena Kintopf-Huuhka, Finlandssvenska teckenspråkiga rf
- verksamhetsledare Markku Jokinen, Finlands Dövas Förbund rf
- specialsakkunnig Marika Rönnberg, Finlands Dövas Förbund rf.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

(1) Statsrådet ska enligt 37 § i språklagen varje valperiod till riksdagen lämna en berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen och om hur de språkliga rättigheterna förverkligats samt vid behov även om andra omständigheter som gäller språk. I berättelsen behandlas utöver finska och svenska åtminstone samiska, romani och teckenspråk.

(2) Den berättelse som lämnas med stöd av språklagen (nedan även språkberättelsen) ska alltså gälla dels Finlands nationalspråk, finska och svenska, dels de andra språk som det hänvisas till i 17 § 3 mom. i grundlagen. I den nu aktuella språkberättelsen behandlas dessutom frågor som gäller bland annat karelska, ryska, estniska och somaliska.

(3) Enligt grundlagens 17 § 2 mom. ska vars och ens rätt att hos domstol och andra myndigheter i egen sak använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska, samt att få expeditioner på detta språk tryggas genom lag. I samma moment sägs det att det allmänna ska tillgodose landets finsk-

Betänkande GrUB 5/2022 rd

språkiga och svenskspråkiga befolknings kulturella och samhälleliga behov enligt lika grunder. Bestämmelsen förutsätter inte bara att finskan och svenskan ska behandlas formellt lika utan också att den faktiska jämlikheten mellan finskspråkiga och svenskspråkiga tryggas. Bestämmelsen är av betydelse exempelvis när samhällelig service organiseras (RP 309/1993 rd, s. 69). Enligt 17 § 3 mom. i grundlagen har samerna såsom urfolk samt romerna och andra grupper rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur. I samma moment sägs det att bestämmelser om samernas rätt att använda samiska hos myndigheterna utfärdas genom lag. Rättigheterna för dem som använder teckenspråk och dem som på grund av funktionsnedsättning behöver tolknings- och översättningshjälp ska enligt 17 § 3 mom. likaså tryggas genom lag. I språkberättelsen granskas således språk som juridiskt sett befinner sig i olika ställning.

(4) Den nu aktuella språkberättelsen fokuserar på att följa några temaområden som är centrala med tanke på de språkliga rättigheterna. Berättelsen behandlar särskilt undervisningen, polisen, räddningsväsendet och nödcentralsverksamheten samt de möjligheter och utmaningar digitaliseringen medför med tanke på de språkliga rättigheterna. Utöver huvudtemana redogör berättelsen också kort för de lagstiftningsändringar som är viktigast med tanke på de språkliga rättigheterna. Berättelsen redogör också särskilt för synpunkter som gäller teckenspråk och språkklimatet och som behandlades i grundlagsutskottets betänkande om den föregående språkberättelsen (GrUB 2/2018 rd). Grundlagsutskottet anser att det sätt på vilket frågorna behandlas i språkberättelsen är motiverat.

(5) Språkberättelsen tar upp digitaliseringen med perspektiv på de språkliga rättigheterna. Grundlagsutskottet har tidigare i sin granskning av digitaliseringen inom den offentliga förvaltningen ansett det vara väsentligt att se till att båda nationalspråken får tillräckligt stor synlighet i de digitala tjänsterna och att även andra språkliga rättigheter tillgodoses (GrUB 11/2021 rd, stycke 10). Utskottet konstaterar att de skyldigheter som följer av språklagen, samiska språklagen och teckenspråklagen måste beaktas när nya digitala tjänster och system skapas. Utskottet anser det viktigt att de grundläggande språkliga rättigheterna beaktas redan i den inledande fasen av utvecklingen av tjänsterna och att de digitala tjänsterna utvecklas parallellt i olika språkversioner.

(6) Grundlagsutskottet har i sitt betänkande om den föregående språkberättelsen (GrUB 2/2018 rd) och flera gånger därefter fäst särskild uppmärksamhet vid ställningen för dem som använder teckenspråk. I den nu aktuella språkberättelsen behandlas teckenspråken särskilt med tanke på småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen. Berättelsen redogör också för den senaste tidens utveckling när det gäller det finlandssvenska teckenspråket.

(7) Grundlagsutskottet har uppmärksammat utvecklingen när det gäller att främja rättigheterna för dem som använder teckenspråk (se t.ex. GrUU 40/2022 rd, stycke 5, GrUU 31/2021 rd, stycke 6). Men samtidigt har utskottet konstaterat att det finns problem med att tillgodose de språkliga rättigheterna för dem som använder teckenspråk.

(8) Utifrån inkommen utredning påpekar grundlagsutskottet än en gång vikten av att teckenspråkstolkningen genomförs på behörigt sätt. Vidare är det viktigt att man i samband med reformer av förvaltningen och servicestrukturerna, exempelvis social- och hälsovårdsreformen, följer och utvärderar vilka konsekvenser reformerna har för det praktiska tillgodoseendet av de tecken-

Betänkande GrUB 5/2022 rd

språkigas rättigheter. Vid behov ska man vidta de åtgärder som krävs för att säkerställa att de teckenspråkigas rättigheter tillgodoses (se även GrUU 17/2021 rd, styckena 162—165).

(9) I sitt betänkande om teckenspråkslagen ser grundlagsutskottet det som viktigt att trygga barnets rätt till ett eget språk. Utskottet lyfter också fram artikel 30 i FN:s konvention om barnets rättigheter, där det står att barn som hör till en minoritet eller urbefolkning inte får förvägras rätten att tillsammans med andra medlemmar av sin grupp ha sitt eget kulturliv eller att använda sitt eget språk (GrUB 10/2014 rd, s. 3). Utskottet understryker betydelsen av att få lära sig ett eget språk och framhåller att varje barn och hans eller hennes familj ska ha möjlighet att få tillräcklig undervisning i teckenspråk, dels för att barnets rätt till ett eget språk ska tillgodoses, dels för att skapa förutsättningar för att familjen ska kunna kommunicera på ett gemensamt språk (GrUB 10/2014 rd, s. 4/I).

(10) Grundlagsutskottet har dessutom i samband med ändringarna av lagen om småbarnspedagogik granskat ställningen för teckenspråkiga barn. Utskottet ansåg det beklagligt att det dåvarande lagförslaget inte innehöll bestämmelser som tryggade rättigheterna inom småbarnspedagogiken för dem som använder teckenspråk eller behöver tolknings- och översättningshjälp på grund av funktionsnedsättning (GrUU 41/2021 rd, stycke 10). Utskottet vill fortfarande påskyn- da lagberedningen i frågan.

(11) Utskottet vill uppmärksamma vikten av att barnet lär sig ett eget språk också när det gäller andra språk än teckenspråk. Exempelvis är det viktigt med tillräckliga och lämpliga läromedel och fortsatt språkboverksamhet (se även GrUB 2/2018 rd, s. 3).

FÖRSLAG TILL BESLUT

Grundlagsutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner ett ställningstagande med anledning av berättelse B 21/2021 rd.

Utskottets förslag till ställningstagande

Riksdagen har ingenting att anmärka med anledning av berättelsen.

Betänkande GrUB 5/2022 rd

Helsingfors 17.11.2022

I den avgörande behandlingen deltog

vice ordförande Heikki Vestman saml
medlem Bella Forsgrén gröna
medlem Jukka Gustafsson sd
medlem Hannu Hoskonen cent
medlem Olli Immonen saf
medlem Mikko Kinnunen cent
medlem Anna Kontula vänst
medlem Mats Löfström sv
medlem Jukka Mäkynen saf
medlem Tuula Väättäinen sd
ersättare Wille Rydman wr
ersättare Iiris Suomela gröna.

Sekreterare var

utskottsråd Liisa Vanhala.